

Láng Mihály:
A KISDEDNEVELÉS JELENE *
(Pósa pedagógiája)

A kisededóvásról szóló 1891. évi XV. t.-cikkkel a törvényhozó testület és a kormány halhatatlan eszméknek adtak testet. Minden jóra való hazafi örül ezen alkotásnak; a szakférfiak lelkesedéssel fogadták, a törvényhozás tagjai pártkülönbség nélkül örömmel üdvözölték, mert mindannyian e törvényben körülírt eszmék megvalósulásától várják a kis magyar nemzetnek számban és erőben való gyarapodását. Sem az 1868. évi XXXVIII. t.-c., sem a magyar beszéd tanítására vonatkozó törvény nem hozta meg a várt sikert; elmúlt 25 év, elmúlt 1879 óta 14 év s a magyar nyelv és nemzeti szellem dacára a nagy áldozatoknak, nem vert a hazában annyira gyökeret, hogy az eredménnyel csak némileg is megelégedhettünk volna. A nevelés igénytelen munkásai fellélegzettek, midőn a kisedednevelés országos rendezése tárgyában az előtanácskozmányok megkezdődtek. A törvény nem maradt papíron, nem maradt írott malaszt. Évenként 300-nál több nő szerez kisededóvónői oklevelet s így 1-2 év alatt igen sok okleveles óvónőnk lesz. Én nem tartom ezt bajnak. Bár változtatná át nagy miniszterünk mindazon felsőbb leányiskolákat kisededóvónő-képző intézetekké, amelyek a nagy áldozatok dacára sehogyan sem fellelnek meg a hozzájuk kötött várakozásnak.¹ Nekünk jó anyákra van szükségünk s nem tudósdi játszó nőkre.

A felsőbb leányiskolának is meg van a maga jelentősége, ha t. i. ott nem a tudomány, hanem a nevelés viszi a vezérszerepet. Leánynevelésünk ma tévúton halad; ki nem hiszi, ám vezessen naplót a gyakorlati élet jeleneteiről.

Tanügyi lapjaink nagy számban vannak; a mostani nevelési és tanítási iránnyal egyik sincs megelégedve; alig múlik el egy hét, hogy a túlterhelésről német alapos-sággal ne értekezzenek; de azért marad minden a régiben, gyermekeink elsatnyulnak, haloványak, véznák, a tanítás jelen rendszere alatt elcsenevészednek.

Aki nem apa, az engem nem fog megérteni. A népiskola tán népiskola ma? A középiskola tán figyelembe veszi, hogy zsenge ifjúval van dolga?

---

* *Láng Mihály* (1856-1930), tanító, pedagógiai író, Nagyszébenben polgári iskolai, Eperjesen kisededóvónő-képző intézeti igazgató. Bár a *Kisedednevelést* is élesen támadta, írását a lap akkori szerkesztője, a *Dömötör Géza*t önállóan helyettesítő *Schneider János* mégis közölte (Láng egyes megállapításai-val kapcsolatos, ott *-gal jelölt megjegyzéseire az előfordulások helyén számozással utalok, s azokat a cikk végén közlöm). Az írás nagy port vert; Schneider még ugyanabban a számban válaszolt Láng „borsos” kijelentéseire („Észrevétel”), majd pedig még számos hozzászólás született; köztük a leginkább támadott *Dömötör Géza*é (1856-1900) is. Az alapvetően módszertani kérdések mentén kibontakozott, személyeskedésektől sem mentes vita Pósa szempontjából annyiban érdekes, hogy végigkövethető: mint vélekedtek az ő költészetéről, annak hatásáról, s ki milyen mértékben ítélte verseit az óvodai foglalkozások során alkalmazhatónak (Láng álláspontjához képest); *Túri Mészáros István* egyenesen Pósa „pedagógiáját” kérte számon, melynek ismertetésével szerinte a szerző adós maradt (1894. XII. 15.). Az egészséges nemzeti érzéstől áthatott írás főként *Benedek Elek* és Pósa Lajos munkásságának gyermeklélektani jelentőségét taglaló részlete miatt érdemel figyelmet. – *K M. J.*

Hát az egyetemről mit mondjak? Egyetemi tanárainknak lehet rengeteg nagy és széleskörű tudományuk, de... nem tudnak tanítani, mert nem szállnak le a hallgatók lelki világához. Ma tanárok vagyunk a közmívelődési intézmények minden fókán; mindenütt magyarázunk, de nem tanítunk, és nem nevelünk.

Amit a népiskolai gyermek – deák nyelven szólva – bemagolt, megérti gimnazista korában; amit a gimnazista bevágott, az egyetemi hallgató korában lesz előtte világossá, és amit a mi fiainknak már az egyetemen kellene megérteniök, azt megértik – ha ugyan el nem száll – mint meglett férfiak.

Így vagyunk a leányok tanításával is. Akinek leánya van, az nézze meg csak, hogy egy 10-12 éves leánynak hány nyomtatott ívnyi munkát kell egy iskolai éven át beszajkolni. Hiszen megmagyarázza azt egy jó tanár. Meg ám! De ne méltóztassék elfeledni, hogy a gyenge ifjú lélek képtelen 10-12 tankönyv 20-30-40 nyomtatott ívnyi tartalmát megemészteni. Be jól tanulja minden tanító és tanár, hogy az ember, ha túl sokat eszik, csömört kap; hát vajon a lélek nem kap-e a mai tanítás mellett szellemi csömört? Ne higgyék, t. olvasóim, hogy a kiseddóvoda különb és amint látom, a jövőben sem kíván különb lenni. Erről tenni kell, még pedig erős eszközökkel. A népiskola gyógyítsa betegségeit; én első sorban a magam háza táján akarok seperni.

Pósa fellépéséig nemzeti kiseddóvásunk nem volt egyéb tapogatózásnál.² Ezzel a világerő sem akarom megbántani az utolsó 3-4 évtized lelkes apostolait, kik a kezdeményezés munkáját nagy önfeláldozással, rajongó hazaszeretettel végezték. Elismerem szerzett érdemeiket s a kemény szavak tán napvilágot sem látnak, ha nem kellett volna tapasztalnom s nem kellene hétről-hétre látnom, hogy sokan behunyják szemeiket a nemzet világossága előtt. Ez bánt, ez kényszerített arra, hogy egész lelkemmel síkra szálljak azok ellen, kiknek a kiseddónevelés nemzeti feladata csak frázis, kik kínaiak módjára elzárkóznak a nemzeti szellem befolyása elől. Nagyok az én vádjaim, hogy rajtam ne száradjanak, előállok a bizonyítékokkal.

A kiseddóvásról alkotott törvény következménye volt a kiseddóvónő-képző intézeti tanterv, a kiseddóvónő-képző intézetek és természetesen a tankönyvek.

Kérdem, az óvónők ilyen versmintából mit tanuljanak?

Szépen sorba kis pajtások,
És figyelemmel legyünk!
Mert eljönnek a munkások,
Sokat mutatni nekünk.

Látni fogjuk, mint dolgoznak
Kézzel-lábbal szaporán,
Hogy gyümölcsét szorgalmuknak
Élvezhessék azután.

Mozdulattal elárulják
Mi mesterségük faja,
Mít, ha ki nem találhatnánk:
Az volna ám a csoda!

Hol itt a magyar nyelvérzék? Mi ebben a költészet? Hol van a dallamos hullámzás? Hol van az isteni szikra, amely költői alkotássá avatná?

Menjünk tovább:

A szabó ruhánkat varrja,
Tű, cérnával öltöget;
Majd nagy gonddal kivasalja
A már kész öltönyöket.
E mellett vígan dalolgat,
Kedve derült szüntelen:
La, la, la,
La, la, la,
A valódi szorgalomnak
Jutalma kell, hogy legyen.

Édes Istenem! Nem testi és lelki merénylet ez? Ne tessék elhinni, hogy a 6 éven aluli gyermeket az mulattatja, amiben a *24 éves szabó* örömét leli.

Még a suszter is meg van dalolva:

A cipész cipőket készít
Lábainkra újakat;
S megfoltozgatja a régit,
Hogy ha baj van s elszakadt.
S míg a munka szaporodik
Fütyörészve öltöget;
S tudja jól, ha nem dolgozik,
Száras kortyot nyeleget.

Így megy aztán tovább „A kötélgyártó”-ról, „A takács”-ról, „Az asztalos”-ról, „A favágó”-ról s végül jön egy kántori rigmus, fűszerezve egy erkölcsi prédikációval; de ezt már dalolni kell, még pedig arra a nótára: „szépen sorba kis pajtások.” Hát, kérem szeretettel a beszéd és a hang zenéje között harmóniának kell lenni, mert tessék elhinni, hogy a berlini német nem lesz magyar, ha magyar uniformisba bújtatjuk is. Itt hiba meg nagyobb, sem az ember, sem uniformisa nem magyar, hanem olyan egyvelegféle, amely sem magyar, sem német, sem francia, sem indus. Képzelnék önök, t. olvasóim, egy embert, akinek minden porcikája más-más nemzetbeli emberből van véve, s akkor tiszta fogalmuk lesz az idézett versek s dallamuk magyar nemzeti voltáról. Méltóztattak megérteni? Dömötör Géza „Az óvodai munkák és szavalmányok”-ról szólva Szász Károly, Gyóry Vilmos, Heteyi Gábor, Pósa Lajos mellett említ egynehány magukban véve igen derék óvónőt is, kik azonban nem jöhetnek költő számba.

Kérem szépen, Szász Károly, Győry, Arany, Petőfi, Gyulai, s a többiek, kik nekünk, nagyoknak írtak, csak elvétve, olykor-olykor nyújtottak a kisdedeknek 1-1 drágagyöngyöt. Érdemük nagy, szellemük halhatatlan, bár kizárólag az ő műveikből merítették volna a lefolyt 2-3 évtized alatt óvóink a megfelelő anyagot; bár ne nyitották volna meg soha vers-és dalgyáraikat: akkor kisdedóvodáink ma is magyarok lennének. Pósa új korszakot nyitott s ezt Dömötör iskolája vagy nem akarja, vagy nem tudja belátni.³ „A versecskék vagy mondókák betanítása előtt rövid társalgást alkalmaznak.” (Dömötör G. „Módszertan”)

Helyes!

Lássuk a példát: /Pósa: A bátor katona – K. M. J./

Hová, hová Palikám,
Azon a szép paripán?
Elmegyek a csatába,
Édes hazám javára!

Kicsi vagy még Palika,
Levet az a paripa.
Ha levet is, nem bánom,
Gyere te is, barátom.

Nem úgy gondolta és érezte azt a költő, amint a következő társalgásnak nevezett valami előadja: „No, kedves gyermekek, hát meg tudjátok-e mondani, honnan jöttetek ti ide, az óvodába? Úgy van, hazulról. És hová fogtok innen ismét menni, ha befejeztük az óvodai foglalkozást? Úgy van, *haza*, ahol ti nagyon szerettek lenni, mert ott együtt vagytok kedves szüleitekkel és testvéritekkel. De nektek és mindnyájunknak van ám ennél még egy kedvesebb helyünk is, amelyet szintén úgy hívnak, hogy *haza*. Ugye, már ti hallottátok emlegetni (?) a hazát? Nos, tehát a „haza” az mindnyájunknak közös otthona, mert ebben a hazában lakik velünk együtt sok, sok ember. Ebben a hazában lakik a nagymama, a nagypapa, a lelkész és a tanító bácsi, a keresztapa és anya, és ti mind együttvéve. Látjátok, a mi községünkhöz hasonló község van ám még nagyon sok. Azon kívül városok is vannak és ezek mind a hazában vannak. És akik ezekben a községekben és városokban laknak, azok mind ennek a hazának a gyermekei. Nekünk, kedves gyermekek, mindnyájunknak legkedvesebb közös anyánk a haza. Ezt úgy kell szeretni, mint a szüleinket. Ha bajba kerül a haza, védelmére kelni, és ha szükséges, meg is halni érte kötelessége mindenkinek, aki ebben a hazában lakik. A mi kedves hazánkat *magyar hazának* hívják, annak lakosait *magyar hazafiaknak*. Ezek mind nagyon szeretik a hazát.

Most pedig beszélek én nektek, kedves gyerekek, egy kisleányról, akit Palikának hívtak. Ez a Palika nagyon, de nagyon szerette a hazáját. Egyszer csak azt hallja Palika, hogy ellenség tört a hazába. Az ellenség pusztítani akart és bántalmazni a magyarokat. Erre Palika felkötötte a kardját és felült a lovára; mert volt ám ló is, azután elvágatott az ellenség elé, hogy megmutassa neki, hogy vannak ám ennek derék fiai, kik megvédik, ha bajba kerül.”

Nem folytatom tovább, mutatványnak ennyi is elég.

Hat éven aluli gyermeknek így beszélni a hazáról, az abszurdum. Nem így érzett a költő, amikor azt a szép versikét megírta. Én az ilyen beszédet óvodában üres fecsegésnek tartom. Minden versszak 1-1 kép a gyermek életéből; tessék a képet megjeleníttetni a gyermekkel, még pedig a költő szavaitól kísérve, s a célt eléri.

Én ezen alkalommal nem akarom e módszertant részletesen megbírálni, hanem egyszerűen csak bemutatom azt, hogy a magyar nemzeti nevelés kertjében nem virág, hanem mérges növény, amely a kisdedóvónók által a kisdedeket megfosztja a szülői házból tisztán hozott nemzeti sajátságoktól.

E mű gyakorlati része rossz.

A „Kisdednevelés” c. szaklap gyökeres reformra szorul.⁴ Amíg annak gyakorlati rovatai meg nem változnak, addig én e lapot növendékeim kezébe nem adom.

Miért?

1) Társalgásai rosszak. Tessék akármelyiket lefordítani s valamelyik németországi óvónőnek elküldeni, teljesen meg fog felelni ott is, jobban mondva, a „Kisdednevelés” társalgásai olyan ruhák, amelyek semmiféle nép gyermekére nem illenek, tarka-barka tákolmányok. Leírnék ide néhányat. Elég lesz mutatóul egy is:

(Kisdednevelés 15. sz. 1893.)

Az Asztal

„Miről beszélgettünk tegnap? Mit mondtunk, hogy ki készíti a széket? Igen, a széket az asztalos készíti. De az asztalos nemcsak széket, hanem más egyebet is szokott készíteni.

Az asztalos készíti az asztalt, széket, ágyat, szekrényt is. Ezeket bútoroknak nevezzük. Miket nevezünk bútoroknak?

Itt, ebben a szobában minő bútorok vannak? (Szék, asztal, szekrény, pad.) Mutasd meg a szekrényt! Hogy hívják ezt a bútort? Hát ezt a bútort? Hány asztal van ebben a szobában?

Mire használjuk ezt az asztalt? Hát ezt?

Azt az asztalt, amelyen munkálkodni szoktunk, *munka-asztal*-nak nevezzük. Hogy nevezük ezt az asztalt?”

Így megy ez még sokáig. Az óvóbácsi vagy néni, aki ezt írta, ebben a gyönyörű tónusban elmondja, amit ő az asztalról tud.

Az ilyenféle társalgás rossz, még pedig: 1) mert butit, 2) mert a gyermek korát meghaladja, 3) mert nincs benne élet, 4) mert a gyermeket kinteljes magatartásra kényszeríti, 5) mert sem dolog-, sem szóképet nem ébreszt, 6) mert a gyermek az efféle szógyártást unja, 7) mert az elmondott okoknál fogva nem természetszerű.

Véletlenül vettem elő a „Kisdednevelés” 15. számát.

/az 1893. évfolyam 15. száma – K. M. J./

Méltóztassanak a 7., 9., 1., vagy pedig a korábbi évfolyamokat megnézni, semmi, de semmi haladást, különbséget nem fognak észlelni.

Ízelítőnek, azt hiszem, eleget idéztem ebből az iskolából.

Miért támadom őket ilyen határozottsággal?

Azért, mert nem veszik észre, hogy ma már nem a régi nap áll egünkön, hogy az ő költészetük 1893-ban már elvesztette hatását. Ők vagy elfogadják a nemzet irányadó nevelőinek elveit, vagy elsodortatnak az ár által. Nekünk várni való időnk nincs. A magyar nemzetnek sokat kell pótolnia, ehhez pedig nem az ács és a kocka megénekléséből kell az erőt meríteni, hanem hamisítatlan, tiszta nemzeti forrásból. Aki, amihez nem ért, annak hagyjon békét.

És most lássuk Pósa pedagógiáját. Gyermekeimái fenségesek; tudja, hogy amit a gyermek nem ért meg eszével, felfogja azt a kis szíve. Íme a példa:

Mit dalolsz, te kis madár,
A virágos ágon?
– A jó Istent dicsérem,
Kedves kis barátom!

Óh, taníts meg engem is,
Erdő madárkája!
– Kérd meg csak a szívedet,
Megtanít az rája!

Pósa imáiban a vallásos érzelem elemeit tevő érzelmeket ébreszti fel; az eszméket kerüli mert igen bölcsen tudja, hogy a gyermek lelke az eszmék magaslatára emelkedni nem képes.

Hogy imádkoztatják Dömötörék a kisdedeket?

Jó Istenünk, ki ételt adsz nekünk,
Kérünk, áldd meg eledelünk;
S kik szerzik a mi kenyereinket:
Áldd meg a mi édes szüleinket

(Dömötör és társainak „Dal-, játék-és versgyűjteménye”)

Kobány bácsi is adott ki egy „Képes dal-és szavalmány-gyűjtemény”-t.

Mutatványul álljon itt a következő köszöntőféle:

Szülőknek

Itt van ismét az új év
Régen várt reggele.
Szálljon reátok most is
A magas ég kegye.

Legyen áldás a házon,
Hol veletek lakom,
Az öröm el ne hagyjon,
Ez hó kívánatom.

Ez esztendő ne hozzon
Rátok bút s bánatot,
Jöjjön ez évben az meg,
Mi jót csak vártatok.

S kérlek, szeressetek,
Mint eddig szerettetek,
S akkor nagyobb örömet
Nem is kereshetek.

Ha pedig majd ez év is
Sötét sírjába száll,
S bennünket egy más új év
Ismét együtt talál:

Vidáman ülhessük meg
Az örömnünnepet,
Hogy bútlan repült el
Mindkettőtök felett.

Pósa is írt kis köszöntőket. A sok jeles mintából álljon itt a következő:

Nagyanya neve napjára

Jó reggelt kívánok
Ki kopog? Mi kopog?
Édes nagyanyácskám,
Az én szívem dobog.

Szívem azt dobogja:
Az Isten éltesse,
Hogy kis unokáját
Még soká szeresse.

Hát Benedek Elek otthon van-e a kisdedóvodáinkban? Bebocsátják olykor-olykor idegen vendégképpen; pedig Pósat és őt illetné a tulajdonjog s nem a kontárok.

E cikkely tulajdonképpeni célja nem egyéb, mint számúzni a kisdedek világából mindazt, ami sem forma, sem tartalom tekintetében nem nekik való.

Volt idő, midőn a kisdedóvás munkásai rászorultak a selejtes tákolmányokra, mert a nyelvi, pedagógiai s különösen nemzeti feltételeknek tökéletesen megfelelő alkotásokat nem vették észre, nem gyűjtötték össze. Nem volt sem Pósa, sem Benedekünk, de volt Petőfink, Aranyunk, Győrynk, Gyulaink és még számos jelesünk. Keresték volna ki ezek műveiből azokat a jeles költői képeket, amely a mi kisdedeinknek valók; lesték volna el a magyar gyermek dalát; gyűjtötték volna össze a kisdedek mondókáit, meséit, játékaikat, foglalkozásait s akkor nem veszélyeztetik a kisdednevelés nemzeti sajátosságait faragványokkal.

Pósa, Benedek s követőik a magyar gyermek lelkéből, ennek játékaiból, meséiből merítik a tárgyat, művészi erővel adnak annak formát; nyelvezetük mesteri, dalaik hazai virágok, meséik a magyar lélek képzelmenek szüleményei. Ők a magyar gyermekvilág lélektanának hűségese és gondos megteremtői.

Ám járja be valaki a haza óvodáit, vizsgálja meg az uralkodó szellemet s meg fog győződni arról, hogy kisdedóvásunkat ma nem lengi át nemzeti szellem, csak annyiban magyarok, amennyiben magyar szókat ejtenek ki bennük. Már pedig évek óta juthattunk volna a jó ösvényre; hiszen Pósa a vezérfonalaknak egész seregével lépett fel. Elsorolom műveit: Gyermekversek; Dalok, regék; Aranykert; Aranytollú madár nótái; Rózsabokor; Pillangók; Nagymama meséi; Virágok; Madarak könyve; Játékok könyve; Gyermekkert; Arany napok; Tündérórák; Négy mese stb., stb.

Ott van „Az Én Újságom”; az óvónőképző-intézetek „Daloskönyve”; „Verseskönyve”; „Meséskönyve”.

Pósa igen helyesen járt el, midőn az óvónőképző-intézetek számára szerkesztett könyvek összeállításánál nemzeti nevelésünk jeleseit vette maga mellé. Dr. Kiss Áron, Péterffy Sándor, Tihanyi Ágost a jelen kor népnevelés-ügyének legkiemelkedőbb alakjai.

Mi, akik távol élünk édes hazánk művelődésének fénypontjától; mi, akik nem lehetünk a nemzeti szellem e nagy képviselői mellett: hálás lélekkel fordulunk feléjük, mint egy-egy intézmény egyszerű munkásai a nekünk nyújtott ajándékért, halhatatlan műveikért. Ugyan, van-e felemelőbb a földön annál a tudatnál, hogy lelkünk otthon van e drága föld minden rejtekében? Nincsen. Ezért borulok le a nemzeti kisdednevelés mesterei előtt s tartom igen nagy boldogságomnak, hogy szellemeiket én is szívembe foglalhatom s nemzetünk javára értékesíthetem.

Csak egyre kérem még őket. Ha jelest alkottak, végezzék el a másik feladatot is, szorítsák le a magasból a salakokat és tisztítsák meg a nevelés mezejét a sok felesleges és igen káros gaztól. Ne várjuk be az időt, míg önmaguktól elpusztul, mert hiszen minden perccel sokat ártunk ama nemzedéknek, amely a jövő században lesz hazánk támasza.

In: Kisdednevelés, 1894. február 1.

Schneider János megjegyzései:

- 1) *Sehogy sem? Túl merész vád!*
- 2) *De talán mégsem egészen csak az volt?*
- 3) *Dehogy nem!*
- 4) *Tessék előállani a reformokkal s mi szívesen engedünk a „jobb” győzelmének!*

o o o

„A kisdedóvónő-képző intézet keblére ölel mindenkit vallás-és nyelvkülönbség nélkül, ha felebaráti szeretet vonzza oda; áldó kezét nem vonja meg egyetlen egy gyermektől sem, mert mindenikben Isten képmását szemléli. Amint Jézus Krisztus, a keresztény hit megalapítója, egyenlő szeretettel fogadja körébe Istennek minden gyermekét, egyenlő kitartással részesíté mindazokat isteni tanításaiban kik benne hittek; a kisdedóvás is e szeretet, ez odaadás, e kitartás és türelem oltárán áldoz, mert eszméje Krisztus, a legtökéletesebb kisdednevelő.

Ünnepünk a honszerelem győzedelmi ünnepe is.

Mi lennénk haza nélkül? Megsemmisülnénk a népek nagy áradatában. Mi lennénk nemzeti nyelv nélkül? Eltűnnénk a föld színéről. A kisdedóvás a hazaszeretet és a hazai nyelv apostola; mint első szántó-vető elveti a gyermek lelkébe a hazaszeretet magvát, műveli az édes anyai nyelvet s így e haza minden gyermekét lélekben és nyelvben egybefűzvé, jelentékeny befolyást gyakorol a magyar nemzet számának és erkölcsi erejének gyarapítására.

A kisdedóvás célja ideális; eszközei, melyeket felhasznál, magasztosak. Nagy súlyt fektet a nemzeti szellemre; nem elégszik meg ennek pusztá hangoztatásával, hanem az adott viszonyokkal számolva, az eszme megvalósításán tényleg munkálkodni is akar. A nemzeti szellemnek új irányt ad; visszaállítja régi jogaiba, hogy így mindaz, ami nemzeti jellemvonásunknak árthatna, mélyebb gyökeret ne verhessen. A nemzeti szellemet felszabadítja a kultúrában előrehaladottabb szomszéd népek nyomása alól; még pedig az által, hogy nevelésének forrásául egyes-egyedül a magyar gyermek lelki világát fogadja el; csak olyan irodalmi műveket vesz figyelembe, amelyek a nemzeti sajátosságokat híven tükröztetik vissza és nyelvi tekintetben mintául szolgálhatnak; óvatosan kerüli az idegen népek szellemi termékeit, anélkül azonban, hogy vívmányaiktól teljesen elzárkóznék. Meg fogja tisztítani a kisdednevelési irodalmat a sok salaktól, s így lehetetlenné teszi a nemzeti lélekkel

és nyelvvel úzótt visszaélést. A kisededóvás kiszámíthatatlan szolgálatokat tehet a nemzetnek; de ha a helyes ösvényről letér, annyit árthat, hogy összes felsőbb közművelődési intézményeink sem képesek a fenyegető veszedelmet megszüntetni. E hazát lélekben s nyelvben a kisededóvás teljesen magyarrá teheti, anélkül, hogy vétkeznének a testvérnépek jogai ellen. (...)

Mi véd meg bennünket az idegen szellem befolyása ellen? A felelet rövid: a magyar szellemben szerkesztett s szép nyelven írt irodalmi termékek. Keressük fel amaz írók munkáit, ama művészek képeit, kik műveiket magyar szívük vérével írták, festették, akik a magyar gyermek lelki világát varázsolják elő.

Mily szépen mondja *Petőfi Sándor*:

Gyermek vagyok, gyermek lettem újra:
Lovagolok, fűzfa sípot fújva.

Ki ne tanulta volna e verset az iskolában? Örömmel tanultuk, hamar tudtuk, mert a mi gyermeki lelkünket szólaltatta meg e kedves költő, a mi gyermeki nyelvünkön énekelt a dalnok.

Hát *Arany János* mily szépen mondja a fiának:

Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem!

Nem céлом e helyen gyermekirodalmunk gyöngyeit elsorolni. *Tompa*, *Arany*, *Petőfi* s jeleseink még egy nagy sora nekünk felnőtteknek írt, az érett korú nemzetnek; egyikük-másikuk csak elvétve szólalt meg a gyermekek nyelvén.

Gyermekirodalmunk műveletlenül maradt s ezért el is lepett bennünket a német nép a neki, de nem nekünk való gyermekirodalmi termékekkel. Kiadóink – mert eredeti jó magyar műveket nem kínált senki – lefordították a németek képes- és verses könyveit s nemzeti érzésünk és nyelvünk nagy veszedelmére elárasztották velük e haza minden részét. E fércelmények képezték a kisededek lelki táplálékát, óvodáink ezekből merítették a nevelési anyagot; de nem jobbak azok az émelegős száraz versek és mesék sem, melyeket idegen forma és tartalom szerint magyar óvodák gyártottak. Nagy veszedelem fenyegette kisededeinkben a nemzeti szellem tisztaságát, eredetiségét, sajátosságát. Mikor legnagyobb vala e téren a sötétség, megjelent hazánk egén egy ma is fényesen ragyogó nap, fényt, világot, meleget hozva kisededeink lelke számára. Nehezen törhetett e nap sugaraival magának utat, mert sűrű felhők zárták el tőlünk, e sűrű felhők; e ködök nem voltak mások, mint százak anyagi érdekei. A nap állott s világított, a köd eloszlott és ma a maga teljes pompájában áll előttünk a hozzátartozó bolygókkal. E naprendszer kisedednevelésünk egén *Pósa Lajos* és irodalmi iskolája.

Pósa Lajos érdeme nagy, befolyása a nemzetre felér milliók erejével. Dalai, meséi, elbeszélései, versei otthon vannak e hazában; a falusi gyermek, a városi úrfi *Pósa* zengzetes verseit mondja, az ő meséiben gyönyörködik, az ő dalait adja szájról-szájra.

Aki meg akar szabadulni az idegen pedagógiai befolyás alól, aki meg akarja érteni, mi az a magyar nemzeti pedagógia, mi az a magyar szellem: az nyissa fel *Pósa* örökké élő műveit, mert azokból mint kristálytisza forrásból, új életet meríthet és eltévedt lelkét újjáteremtheti.

Pósa költészetének alapos ismerete nélkül magyar nemzeti kisededóvást elképzelni nem tudok.

A nemzet pénzét jobb helyre nem teheti, mint ha a kisedednevelési irodalom gyöngyeivel árasztja el óvodáinkat s óvónőink lakását. Így, de csakis így szoríthatjuk le a sok gyomot a kisedednevelés virágos kertjében.”

Részlet *Láng Mihálynak* az eperjesi állami kisededóvónó-képző intézet ünnepélyes megnyitóján elmondott beszédéből (Kisedednevelés, 1893. december 15. 583-585. p.), amely jól jellemzi *Láng Pósaról* s az ő gyermekvers-költésének jelentőségéről alkotott felfogását, s mint ilyen a fentebb ismertetett, alig két hónappal később keletkezett írás szerves részének tekinthető. Később, a cikke nyomán eredt vitában *Kraffszky József*, a „*Pósa Lajos* érdeme nagy, befolyása a nemzetre felér milliók erejével” kitéttel kapcsolatban megjegyzi: „amihez ugyan sok kétely fér” (Kisedednevelés, 1894. június 15. 356. p).